

Олена АСТАПОВА-ВЯЗЬМІНА,
кандидат філософських наук, доцент

Олена ЛИТВИН

Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна

**КРЕАТИВНІ ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ
ПРИ ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ФАХУ
(освітня програма «Політична філософія»)**

При підготовці сучасних конкурентоспроможних фахівців гуманітарної сфери широко впроваджуються проблемно-орієнтовані форми навчальної і дослідницької діяльності. У статті досліджуються методики вироблення критичного мислення під час виконання творчих завдань – «інтерв'ю», написання есе та оповідань. Ключові особливості критичного мислення і вироблені комунікаційні навички дають змогу ефективно працювати з інформацією, оперувати різними формами комунікативного впливу та взаємодії з аудиторією.

Ключові слова: *евристичні стратегії, комунікативні навички, критичне мислення, пізнавальні прийоми, робота з інформацією.*

Вступ. У межах навчальної дисципліни «Критичне мислення та техніки публічного виступу», яка читається студентам 1-го курсу спеціальності 033 філософія, освітня програма «Політична філософія» у Черкаському державному технологічному університеті, здобувачі вищої освіти отримують унікальні можливості для розвитку своїх навичок. Студенти мають опанувати відповідні фахові знання та вміння на базі критичного мислення, тобто:

- вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано; критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати та перевіряти отримані результати;
- мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

Надалі, впроваджуючи методи критичного мислення у професійну сферу, вони мають ефективно працювати з інформацією, добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, класифікувати та систематизувати.

Оволодівши евристичними пізнавальними прийомами та стратегіями, наші випускники мають вміти аргументувати власну точку зору та володіти формами комунікативного впливу та взаємодії з аудиторією.

Ключові особливості критичного мислення, а саме: аналіз інформації (розпізнавання джерела інформації, оцінка його достовірності та розуміння контексту), логічне мислення (вміння будувати логічні ланцюжки

дедуктивного, індуктивного, абдуктивного міркувань), творчий підхід (генерування нових ідей та розв'язування проблем нестандартними рішеннями), розуміння співрозмовника (формування комплексного підходу до ситуації) надають можливість студентам перетворювати навчальну дисципліну на спосіб життя, відповідно не тільки опрацьовуючи теоретичні основи критичного мислення, але й застосовуючи їх на практиці.

Мета та задачі дослідження – з'ясувати, які творчі завдання ефективно використовуються при викладанні філософських дисциплін і як саме впливають на формування фахових компетенцій сучасних конкурентоспроможних фахівців гуманітарної сфери використувані авторські методики вироблення критичного мислення під час виконання творчих завдань.

Виклад основного матеріалу. Однією з найцікавіших складових навчальної програми є виконання творчих завдань, які не лише стимулюють критичне мислення, але й заохочують до глибшого занурення у світ комунікації та допомагають розкрити креативний потенціал здобувачів освіти.

Творчі завдання здавна і широко використовуються при викладанні філософських дисциплін (в традиціях давньогрецьких та європейських філософів). Нині на перший план висувуються міждисциплінарні і проблемно-орієнтовані форми дослідницької діяльності [1–3]. Науковці працюють над теоретичними і застосовними аспектами розвитку креативної освіти у вищій школі [4]. Тому індивідуальні творчі завдання такі поширені у сучасних авторських методиках викладання філософських дисциплін. Автори навчальних видань і методичних розробок [5–8] пропонують здобувачам освіти у письмовій чи усній формі продемонструвати набуті навички критичного мислення і задіяти власне креативність, наприклад:

- проаналізувати запропонований текст і самостійно зробити висновки про суспільні наслідки;
- на прикладах із життя підтвердити певну думку;
- дати письмову розгорнуту відповідь на поставлене запитання;
- письмово прокоментувати, проаналізувати і дати критичну оцінку конкретній авторській думці;
- у формі есею поміркувати над запропонованим фрагментом з твору, проаналізувати висловлювання, висловити власну думку з приводу певного погляду на філософію видатних мислителів;
- зробити мультимедійну презентацію на визначену тему.

Вводяться елементи змагальності щодо персоналій і творчого спадку філософів та видатних діячів, які посилюють мотиваційне поле і актуалізують творчі завдання, наприклад: «Подискутуйте з Платоном над його обґрунтуванням первинності світу ідей» [8] тощо.

Окрім зазначеного, одним із ефективних творчих завдань, які ми використовуємо в освітньому процесі в ході викладання навчальної дисципліни «Критичне мислення та техніки публічного виступу», є

«проведення інтерв'ю» з видатними політичними діячами. Студенти на свій розсуд обирають героя для «розмови» (це можуть бути різні історичні постаті, навіть із минулого, яких вже немає сьогодні), прописують як запитання, так і можливі відповіді. Це дозволяє не лише окреслити знаковий фон спілкування з видатним політиком, але й зануритись у певну історичну епоху, зіставляючи філософську-політичну проблематику та термінологію сьогодення з минулими часами, проєктуючи психологічний портрет на тлі епохи.

Так, наприклад, студентка А. М. «брала інтерв'ю» у Симона Петлюри, студентка М. Ч. – у Маргарет Тетчер. Далі наводимо приклади запитань.

«Запитання» до С. Петлюри:

- *Як Ви уявляли собі майбутнє України?*
- *Кого б Ви бачили першим президентом України: Леоніда Кравчука чи В'ячеслава Чорновола? Обґрунтуйте свій вибір.*
- *Як Ви оцінюєте свої рішення під час революції з позиції сьогодення погляду на історію України?*

Запитання до «інтерв'ю» з Маргарет Тетчер:

- *Що Вас вражає та засмучує в сучасному світі? (наприклад, у Вас є можливість побачити сучасний світ).*
- *Які б реформи ви порадили провести в сучасній Україні зараз та після війни?*

Крім того, студенти мають можливість (за бажанням) написати **детективні оповідання** як варіант виконання творчої роботи. Цей процес не тільки розвиває їхні творчі задатки, але й потребує логічного сценарного мислення, вербального забезпечення реалістичності і достовірності персонажів, унаочнення вигаданих подій для адекватного сприймання мети твору читачем (глядачем), встановлення відповідних причинно-наслідкових зв'язків між подіями, доцільних і ефективних комунікацій між героями, а також уважності до деталей та здатності будувати аргументовані висновки.

Приклад:

Фрагменти детективного сценарію «Питання» (від студентки А.)

«Питання»

(Сценарій)

Головні герої:

- Дід
- Онук
- Онучка
- Хлопець онучки
- Поліцейський
- Медик

Вступ

Поліцейський крокує по опалому листю.

Закадровий голос (поліцейський):
Гарна погода, чудовий осінній день. Останнє про що
можна думати в такі моменти: хто вбив діда?

Кадр переноситься на обличчя поліцейського

Закадровий голос (поліцейський):
Хто вбив діда?

Кадр з онуком. Той сидить на дивані, переглядаючи
соцмережі в телефоні. Відкладає телефон, сідає. Думає

Закадровий голос (онука):
Хто вбив діда?

Кадр з онучкою. Та готує чай. Думає

Закадровий голос (онучка):
Хто вбив діда?

Хлопець онучки сумно підходить до дівчини та
співчутливо кладе руку на плече.

Чорний екран пару секунд.

Дія 1

Квартира, де проживає дід із онуками.
Дід дивиться телевізор. Онучка зі своїм хлопцем
приходить додому. Вітається.

Онучка
Дідо, я вдома! Я з хлопцем.

Дід виходить зустріти молодь. Вітається.

.....

Дія 4

Онук бере одне печиво зі столу і йде до себе в кімнату. Сідає грати за комп'ютер. Активно грає.
Збігає час.

На телефон онука приходить смс від матері:
«Які таблетки треба купити діду? Спитай його»

Онук (голосно)
Дід, які тобі таблетки треба? Тут мама питає.

Тиша.

Онук (голосно)
Дід? Ти спиш?

Онук тяжко зітхає та йде подивитися, чи спить дід.
Заходить у його кімнату. На тумбочці біля ліжка стоїть чашка з чаєм та відкрита пляшка пива. Дід лежить на підлозі.

Онук
Дід!
Діду, вставай!

Онучці на телефон приходить таке саме смс, як і Онуку.

Онучка (своєму хлопцю)
Чекай-но, зараз я повернусь.

Дівчина йде до кімнати діда і застає там Онука, який навколішки сидить над його тілом.

Онучка
Діду!

Підбігає до них.

Онучка
Що трапилось?

Онук (невпевнено)
Я зайшов, а він вже лежав...

Онучка
Що трапилось, я тебе питаю!

Онук
Я не знаю!
Я зайшов, а він вже так лежав.

Онучка
Господи! Треба швидко мерщій набрати.

Дівчина схвильовано дістає телефон з кишені. Нервово
набирає номер швидкої.
Онук встає. З його кишені випадає маленький зіп-пакет
із пігулками. Сестра здивовано дивиться на брата,
мовляв: «Це ще що?». Дівчина думає, що брат, можливо,
отруїв діда, тому просить зі швидкою приїхати і
поліцейських. В цей час до кімнати заходить хлопець
онучки. Брат виправдовується, каже що не треба
поліції, бо мовляв наркотики – це зайвий шум.

Дія 5

Приїжджають швидка і поліція.
Медик констатує смерть та намагається встановити
причину.
Є ознаки отруєння та зупинки серця.

Кадр: Медик, поліцейський, онук та онучка схиляються
над тілом. Медик каже про можливість умисного
вбивства. Поліцейський каже, що варто відкривати
кримінальне провадження.
Задумливі обличчя стають серйозними, всі герої
дивляться на Онука.

.....

Дія 6

Сцена як на початку фільму. Поліцейський йде вулицею та думає, хто б міг вбити діда. Поліцейському телефонує Медик і каже, що є результати експертиз. Дід вже був у віці, зловживав алкоголем, тому помер від серцевої недостатності.

Поліцейський телефонує Онуку, Онучці та переказує висновок.

Подвійний кадр-колаж, де Онук та Онучка одночасно кажуть: «Фух!» Онучка дякує за допомогу, уточнює нюанси, коли можна забрати тіло для поховання.

Кінець

Довгоочікуване весілля Онучки і її хлопця. Присутні всі родичі, всі щасливі. Квартира діда лишилася у спадок Онукові і Онучці порівну. На весіллі Онук хоче знову «вжити», заглядає у телефон на емоціях, там написано, що він «чистий» вже 30 днів.

Хеппі енд.

Варто зауважити, що вже сам процес вибору творчого завдання та його формування характеризує рівень відповідальності студента і зрілість його самооцінки.

В ході аналізу виконаного творчого завдання ми з'ясовуємо мету автора твору і засобами експертних оцінок визначаємо, наскільки успішно її досягнуто. При обговоренні творчих робіт зі здобувачами освіти акцентуємо увагу на психологічних, стилістичних, логічних, етичних та інших аспектах діалогічного мовлення. При обговоренні творів у групах на семінарських заняттях пропонується розподіл ролей, наприклад: Автор, Критик, Актор, Режисер, Глядач тощо. Відбувається критична об'єктивізація «співрозмовника» і героїв твору, моделювання їхньої поведінки, способу мислення і стилю висловлювань.

Отже, в ході виконання творчих завдань – «інтерв'ю», есе та оповідань – учасники відпрацьовують навички аналізу, синтезу інформації й вирішення проблем, що є ключовими для підготовки майбутніх успішних політиків, політтехнологів, спічрайтерів та ін.

Успішна реалізація зазначених вище творчих і навчальних задач є стартовим тригером і подальшим мотиваційним чинником для формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти. Адже під час навчання в університеті студенти мають змогу застосовувати виявлені творчі здібності й

набуті навички у громадському житті, а саме: здобувати авторитет у колективі та займати лідерські позиції у студентському самоврядуванні університету. Цьому сприяє синергетичне взаємопроникнення освітньо-наукового процесу та системи гуманітарно-виховної роботи у Черкаському державному технологічному університеті [9], складовою якої є відділ студентського розвитку і культурних програм. Таланти та креативність здобувачів освіти ЧДТУ реалізуються і примножуються у студентських аматорських об'єднаннях, студіях та гуртках. Створений за ініціативи івентдепартаменту Студентської ради університету АртХаб є центром молодіжного творчого і громадського життя міста. Так, нещодавно відбулася творча зустріч студентів із сучасною письменницею, випускницею фінансово-економічного факультету ЧДТУ. Тут якраз і знаходять застосування вміння і навички активістів щодо проведення інтерв'ю, зустрічей з цікавими людьми і експертами, написання різного роду сценаріїв.

У творчій діяльності, за В. Роменцем, людина знаходить вище вираження своєї індивідуалізації [10]. Задіявши принцип індивідуалізації в освітній діяльності, ми отримуємо результат проявлення творчої думки і у світогляді, і у вчинках [10, с. 122]. Варто відзначити, що студенти, чий фрагменти творчих робіт надано у цій статті як приклади, є активними учасниками кафедрального філософського гуртка, а наукова робота здобула високу оцінку із присвоєнням щорічної премії університету «За визначні наукові досягнення» по факультету гуманітарних технологій.

Таким чином, завдяки опануванню техніками публічного виступу та професійному використанню критичного мислення і комунікативних навичок нашими студентами в подальшому високоймовірно буде досягнуто ефективного результату, як-то грамотність, достовірність і переконливість в усних і писемних комунікаціях. Це стосується, зокрема, проявів фахових навичок при підготовці і в процесі публічного виступу, при формуванні цільових дописів у соцмережах тощо.

Висновки. Аналітичні дослідження та практики сучасного освітнього і наукового процесу дали змогу виокремити і класифікувати види творчих завдань при викладанні філософських дисциплін та проаналізувати ефективність використовуваних авторських методик вироблення критичного мислення під час виконання творчих завдань.

Встановлено, що використовувані авторські методики вироблення критичного мислення під час виконання творчих завдань позитивно впливають на формування актуальних фахових компетенцій сучасних конкурентоспроможних фахівців гуманітарної сфери, сприяють виявленню й розвитку їх креативності, окресленню сфери наукових інтересів та проєктуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів, а також їхній успішній соціалізації у студентському та науково-освітньому середовищі. Сама на це спрямовані освітні технології в рамках стратегії регіонального

науково-освітнього лідерства і система гуманітарно-виховної роботи у Черкаському державному технологічному університеті.

У подальших дослідженнях перспективним напрямом вважаємо з'ясування особливостей використання засобів штучного інтелекту при підготовці фахівців, зокрема при розробленні креативних завдань, інформаційному пошуку, виробленні комунікаційних та інших навичок і вдосконаленні критичного мислення для фахової діяльності.

Список використаних джерел

1. Children's creative potential: an empirical study of measurement issues / T. Lubart, C. Pecteau, A.Y. Jacquet, X. Caroff // Learning and Individual Differences. 2010. Vol. 20. No. 4. P. 388-392.
2. Марченко Ю. Thinking Big: Innovation in Ukraine. The Future is real. [Англ. мовою]. Основи, 2022.
3. Miller R. E. Habits of the Creative Mind: A Guide to Reading, Writing, and Thinking. Bedford/St. Martin's; Second ed. (September 23, 2019).
4. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : [монографія] / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012.
5. Філософія: навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 184 с. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2300/1/Філософія_16_09.pdf
6. Ханстантинов В. О. Філософія : курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2018. 149 с. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5034/1/Filosofiya.pdf>
7. Творчі завдання та вправи для проведення семінарських занять з курсу «Філософія» для студ. денного відділення. Запоріжжя : Запорізьк. нац. техніч. ун-т, 2011 / Укл.: Бондаревич І. М., Ємельяненко Є. О. <https://studfile.net/preview/9994782>
8. Методичні матеріали до семінарських занять з навчальної дисципліни «Філософія» обов'язкових компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 053 Психологія (психолог ювенальної превенції) / Розробник: Дядін А. С. Харків : Харківськ. нац. ун-т внутр. справ, 2023. file:///D:/Users/123/Desktop/scoped_dir_740_5870/Downloads/%D0%A1%D0%B5%D0%BC_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8_23.pdf
9. Черкаський державний технологічний університет: авторитет, досвід, традиції, інновації [Інформаційно-довідкове видання]. Черкаси : ЧДТУ, 2024. 40 с.
10. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. К. : Либідь, 2001. 288 с.

References

1. Children's creative potential: An empirical study of measurement issues / T. Lubart, C. Pecteau, A.Y. Jacquet, X. Caroff // Learning and Individual Differences. 2010. Vol. 20. No. 4. P. 388-392.
2. Marchenko Yu. Thinking Big: Innovation in Ukraine. The Future is real. Osnovy, 2022.

3. Miller R. E. *Habits of the Creative Mind: A Guide to Reading, Writing, and Thinking*. Second ed. Bedford/St. Martin's, 2019.
4. Antonova O. E. The essence of the concept of creativity: problems and searches // *Theoretical and applied aspects of the development of creative education in higher education: [monograph] / edited by O. A. Dubasenyuk*. Zhytomyr: I. Franko Publishing House, 2012.
5. *Philosophy: teaching and methodical manual (in diagrams and tables) / edited by prof. V. S. Blihar*. Lviv: "Aral" PE, 2018. 184 p. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2300/1/Філософія_16_09.pdf
6. Khanstantynov V. O. *Philosophy: Course of lectures*. Mykolaiv: MNAU, 2018. 149 p. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5034/1/Filosofiya.pdf>
7. *Creative tasks and exercises for conducting seminar classes on the "Philosophy" course for full-time students / Compiled by: Bondarevych I. M., Yemelyanenko Ye. O*. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National Technical University, 2011. <https://studfile.net/preview/9994782>
8. *Methodological materials for seminar classes on the "Philosophy" academic discipline of mandatory components of the educational program of the first (bachelor's) level of higher education 053 Psychology (psychologist of juvenile prevention) / Developer: Dyadin A. S*. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal. Affairs, 2023. file:///D:/Users/123/Desktop/scoped_dir_740_5870/Downloads/%D0%A1%D0%B5%D0%BC_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8_23.pdf
9. Cherkasy State Technological University. Cherkasy: ChSTU, 2024. 40 p.
10. Romenets V. A. *Psykhologhiia tvorchosti: navch. posib. K. : Lybid*, 2001. 288 s.

Olena ASTAPOVA-VYAZMINA,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor

Olena LYTVYN

Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine

CREATIVE TASKS IN FORMING SOFT SKILLS OF APPLICANTS OF THE SPECIALTY (educational program "Political Philosophy")

Abstract. *When training modern competitive specialists in the humanitarian sphere, problem-oriented forms of educational and research activities are widely implemented. The article examines the methods for developing critical thinking while performing creative tasks - "interviews", writing essays and short stories. The key features of critical thinking and developed communication skills make it possible to effectively work with information, to operate with various forms of communicative influence and interaction with the audience.*

Keywords: *heuristic strategies, communication skills, critical thinking, cognitive techniques, work with information.*